

Rodovo neutrálny jazyk v prostredí vybraných slovenských online mienkotvorných médií

Maximilián BETÍK, Michaela SVOREŇOVÁ, Kristína KOSTYĽOVOVÁ,
Ladislav PODSTAVEK, Denis BALÁŽ

Abstrakt

Výskumný projekt sa zaoberá používaním rodovo citlivého jazyka v slovenčine a v slovenských online médiách. Cieľom bolo zhodnotiť aktuálny stav a identifikovať trendy v používaní rodovo inkluzívnych výrazov. Výskum zahŕňa analýzu 20 článkov zo štyroch online mienkotvorných médií, ktorá ukázala nekonzistentné používanie rodovo citlivého jazyka. Online dotazníkový prieskum medzi študentmi Žilinskej univerzity zistil, že väčšina respondentov si uvedomuje dôležitosť rodovo citlivého jazyka a pozitívne vníma snahy médií, no vidia potrebu v zlepšení. Výskum poskytuje podklady pre ďalší rozvoj mediálnej komunikácie a rodovej rovnosti.

Kľúčové slová

rodovo citlivý jazyk, online „mienkotvorné médiá“, generické maskulínium

Abstract

The research project examined the use of gender-sensitive language in Slovak and selected Slovak online media. The aim was to assess the current state and identify trends in the use of gender-inclusive expressions. The research included an analysis of 20 articles from four online media outlets, revealing inconsistent use of gender-sensitive language. An online survey among students of Mediamatics and Cultural Heritage at the University of Žilina found that most respondents recognize the importance of gender-sensitive language and view media efforts positively, though they also see areas for improvement. This research provides valuable insights for further development in media communication and gender equality.

Keywords

gender-sensitive language, opinion-forming media, generic masculinity

Úvod

„Jazyk nielen pomenúva skutočnosť, ale zároveň sa podieľa na jej konštrukcii,“ znie premisa, z ktorej vychádzajú mnohé odborné diskusie o používaní rodovo citlivého jazyka. Táto koncepcia je zakotvená v teórii jazykového determinizmu, ktorá postuluje, že jazyk významne ovplyvňuje kognitívne procesy a sociálne interakcie, čím formuje naše vnímanie reality a spoločenských noriem. Rodovo citlivý jazyk je preto neoddeliteľne spojený s implementáciou rodovej rovnosti, keďže jeho zámerom je eliminovať lingvistické formy, ktoré perpetujú rodové stereotypy a diskrimináciu. Európsky parlament (2008) tento jazyk definuje ako *„všeobecný pojem, ktorý zahŕňa používanie nesexistického, inkluzívneho alebo rodovo spravodlivého jazyka. Účelom rodovo neutrálneho jazyka je vyhnúť sa používaniu výrazov, ktoré sa môžu interpretovať ako zaujaté, diskriminačné alebo dehonestujúce, pretože naznačujú, že normou je jedno pohlavie či spoločenský rod.“* Podľa Cvikovej (2014) je rodovo citlivý jazyk *„nástrojom aj indikátorom stavu rodovej rovnosti v danej spoločnosti. Rodovo vyvážený jazyk nediskriminuje, nevyklučuje, neznevažuje žiadne osoby alebo skupiny osôb na základe rodu.“* V súčasnosti je táto téma vysoko polarizujúca, pričom názory na jej dôležitosť a implementáciu sa výrazne líšia medzi jednotlivými spoločenskými skupinami. Mnohí jednotlivci, médiá, formálne dokumenty, zákony a inštitúcie tento aspekt často ignorujú alebo podceňujú, čo svedčí o pretrvávajúcich predsudkoch a nedostatočnej informovanosti o význame jazykovej inklúzie pre dosiahnutie skutočnej rodovej rovnosti. Táto ignorancia v legislatívnych a inštitucionálnych kontextoch môže mať za následok pretrvávanie rodových nerovností a brániť pokroku smerom k spravodlivejšej a inkluzívnejšej spoločnosti.

Metodológia výskumu

Hlavnou výskumnou témou príspevku je rodovo citlivý jazyk v kontexte slovenského jazyka a slovenských online mienkotvorných médií. Táto výskumná téma analyzuje súčasný stav používania rodovo citlivého a necitlivého jazyka vo vybraných slovenských elektronických mienkotvorných portáloch. Súčasťou výskumu je aj dotazníkový prieskum, ktorý má za cieľ

identifikovať názory a postoje k problematike rodovo neutrálneho jazyka medzi študentmi a študentkami študijného programu mediamatika a kultúrne dedičstvo na Fakulte humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline.

Na základe skúmanej problematiky sme stanovili nasledujúce výskumné problémy:

- Používanie rodovo citlivého jazyka v konkrétnych príspevkoch vybraných online mienkotvorných médií.
- Názory a postoje študentov a študentiek mediamatiky a kultúrneho dedičstva na používanie rodovo neutrálneho jazyka.

Ciele výskumu

Cieľmi realizovaného výskumu bolo zistiť:

- Aká je miera výskytu rodovo citlivého jazyka vo vybraných online mienkotvorných portáloch v slovenskom jazyku?
- Ako študenti a študentky mediamatiky a kultúrneho dedičstva na Fakulte humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline vnímajú a reflektujú rodovo citlivý jazyk?

Výsledky nadobudnuté syntézou dát prostredníctvom výskumu môžu slúžiť ako podklad pre ďalšie štúdie v tejto oblasti a môžu byť využívané na osvetu v oblasti rodovo citlivej komunikácie online médií s verejnosťou.

Na výskum používania rodovo citlivého jazyka vo vybraných online mienkotvorných médiách sme zvolili metódu kvantitatívnej obsahovej analýzy. Postupnosť analýzy je nasledovná:

- **Analýza online médií**
 1. **Výber médií:** Štúdia zahŕňa internetové domény SME, Refresher, Interež a Denník N, selektované na základe ich popularity, ktorú determinujú štatistiky návštevnosti z portálu domény e-public.gemius.com (GEMIUS 2024).

2. **Výber článkov:** Pre každé online médium sme selektovali päť článkov od rôznych autorov a autoriek, inkorporované boli rôzne žánre ako recenzie a spravodajstvo.
3. **Obsahová analýza:** Kvantifikácia výskytu rodovo citlivých a necitlivých výrazov v článkoch, následná komparácia medzi jednotlivými médiami. Dáta boli analyzované na úrovni frekvencie implementácie rodovo citlivého jazyka.
4. **Kategorizácia výrazov:** Výrazy boli klasifikované do kategórií povolání, národností a označení osôb. Táto kategorizácia nám umožňuje identifikovať oblasti s frekventovaným výskytom rodovo necitlivého jazyka.

- **Dotazníkový prieskum**

Prieskum názorov študentiek a študentov mediamatiky a kultúrneho dedičstva bol realizovaný online prostredníctvom dotazníka Google Forms. Otázky boli koncipované na základe odbornej literatúry a konzultácií so psychologičkou Mgr. PhDr. Evou Škorvagovou, PhD.

1. **Výber respondentov:** Metóda jednoduchého náhodného výberu, kde respondenti vyplnili dotazník dobrovoľne. Dotazník bol distribuovaný prostredníctvom hromadných e-mailov na Fakulte humanitných vied s cieľom dosiahnuť minimálne 50 respondentov.
2. **Štruktúra dotazníka:** Dotazník pozostával z demografických otázok, otvorených otázok, dichotomických a polytomických uzavretých otázok a škálovania. Otázky sa zameriavali na znalosti, názory a skúsenosti s rodovo citlivým jazykom.
3. **Analýza dát:** Zozbierané dáta boli očistené od neúplných alebo nerelevantných údajov. Analýza bola vykonaná v Microsoft Excel s použitím deskriptívnych štatistík a tématického kódovania pre otvorené otázky. Aritmetický priemer bol vypočítaný podľa nasledovného vzorca: priemer sa rovná súčtu všetkých hodnôt odpovedí vydelenému počtom respondentov.

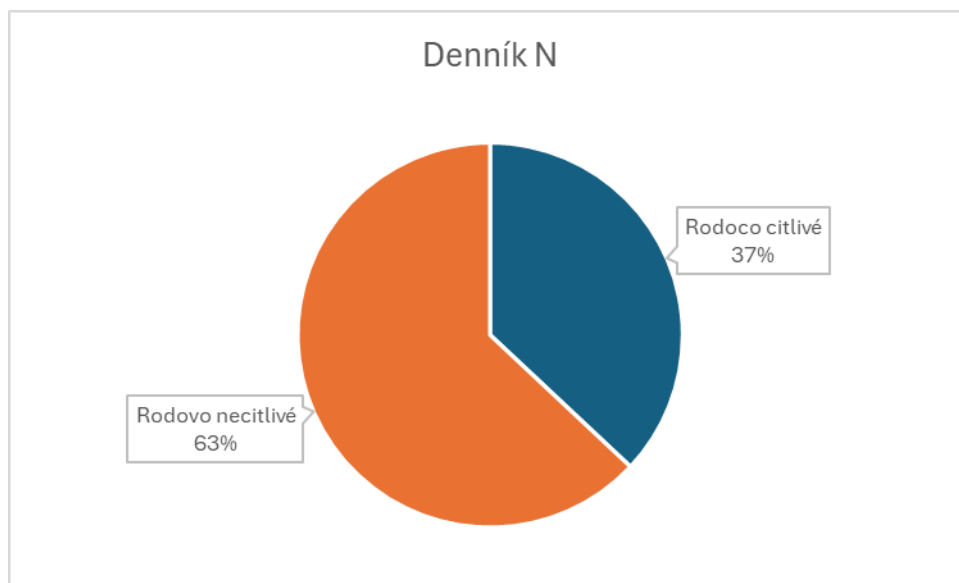

Analýza a interpretácia výskumu

Denník N

Pri analýze článkov na webovom portáli Denníka N sme zaznamenali konzistentné používanie generického maskulína na označenie národností (Nemci, Slováci) a povolania (tvorcovia, herci, pracovníci, animátori). Podobný vzor sme evidovali v recenziách pri označeniach ako: diváci, súper, nepriatelia, kritici, strážcovia. Snaha o minimalizáciu týchto výrazov bola obmedzená, napríklad použitím slov „ľudia“ či „spoločnosť“.

Analýza 5 článkov Denníka N odhalila 116 prípadov použitia generického maskulína. Táto konštrukcia sa vyskytla v rôznych kontextoch, pričom najčastejšie sa používala pri označovaní povolání (41 prípadov) a národností (16 prípadov). Rodovo citlivé výrazy sa v analyzovaných článkoch v rôznych podobách vyskytovali v 69 prípadoch.

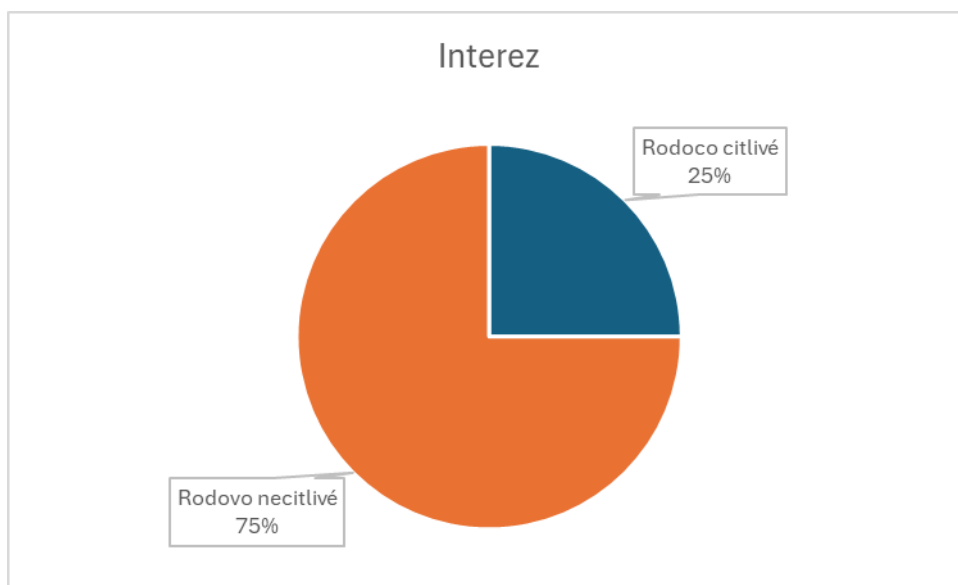

Graf 1 Pomer rodovo citlivých a rodovo necitlivých výrazov vo vybraných článkoch Denníka N

Interéz

Pri analýze článkov na portáli Interéz sme evidovali konzistentné používanie generického maskulína, predovšetkým v prípade označení národností a povolání (pracovníci, zamestnanci, pacienti). Snaha o integráciu rodovo citlivých výrazov bola minimálna, obmedzená na slová ako „rodičia“ či „pediatri“. Autori preferovali tradičné formy vyjadrovania, ktoré ignorujú rozmanitosť identity a genderovú citlivosť. Snahy o elimináciu genderových stereotypov a diskriminácie boli minimálne.

Analýza 5 článkov portálu Interéz odhalila 41 prípadov použitia generického maskulína. Tie sa najčastejšie používali pri označovaní povolání alebo oslovení využívaných v pracovnej sfére (30 prípadov). Rodovo citlivý jazyk sme v analyzovaných článkoch evidovali v 14 prípadoch.

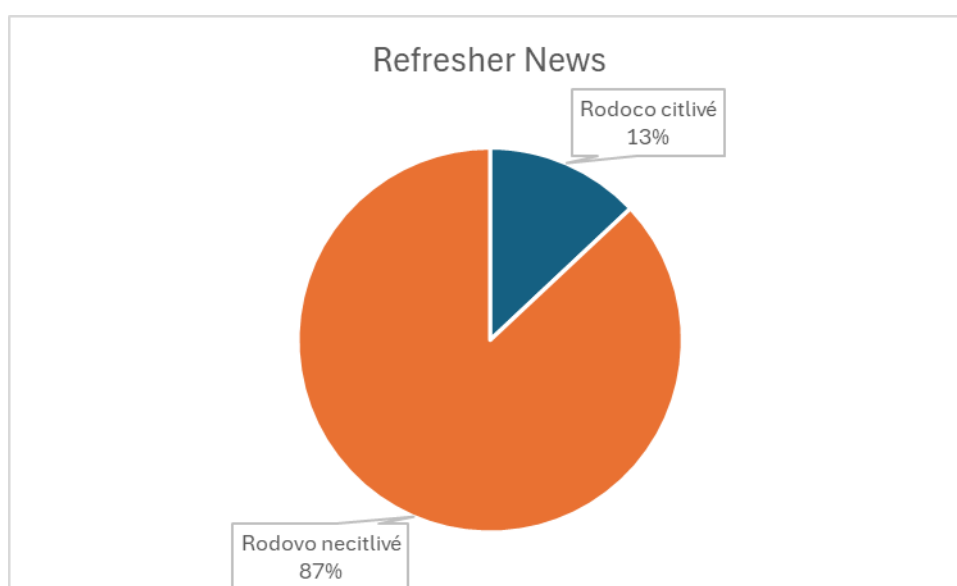
Graf 2 Pomer rodovo citlivých a rodovo necitlivých výrazov vo vybraých článkoch Interéz

Refresher News

Pri analýze článkov na Refresher News bolo zaznamenané konzistentné používanie generického maskulína pri pomenovaniach národností (Nemci, Slováci) a povolání (tvorcovia, herci, pracovníci, animátori). Podobný vzor sme detegovali v recenziách pri označeniach „,

divákov, súperov, nepriateľov, kritikov, strážcov. Snaha o implementáciu rodovo citlivých výrazov bola minimálna, obmedzená na slová ako „ľudia“ či „spoločnosť“. Autori preferovali tradičné formy vyjadrovania, ignorujúce rozmanitosť identity a genderovú citlivosť.

Celkovo odhalila analýza 5 článkov magazínu Refresher News 55 prípadov použitia generického maskulína. Pri pomenovaní povolání bol počet aplikovaných rodovo necitlivých výrazov najvyšší, a to v 21 prípadoch. Dáta ukazujú, že rodovo citlivý jazyk sa v analyzovaných článkoch vyskytol v 8 prípadoch.

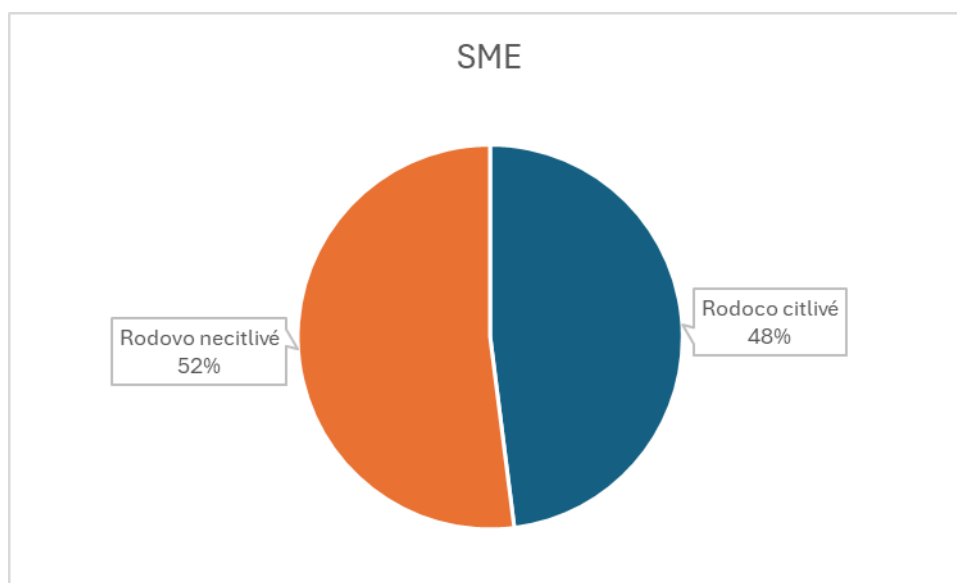

Graf 3 Pomer rodovo citlivých a rodovo necitlivých výrazov vo vybraých článkoch Refresher News

SME

Analýza článkov na portáli SME odhalila konzistentné používanie generického maskulína na pomenovanie národností (Nemci, Slováci) a povolání (pracovníci, zamestnanci, pacienti). Snaha o integráciu rodovo citlivých výrazov bola minimálna, obmedzená na slová ako „ľudia“ či „spoločnosť“. Autori preferovali tradičné formy vyjadrovania, ignorujúce rozmanitosť identity a genderovú citlivosť.

Analýza 5 článkov Denníka SME odhalila 34 prípadov použitia generického maskulína. Táto gramatická konštrukcia bola najčastejšie detegovaná v prípadoch oslovení v pracovnej sfére a to celkovo v 17 prípadoch. Rodovo citlivý jazyk bol v analyzovaných článkoch evidovaný v 32 prípadoch.

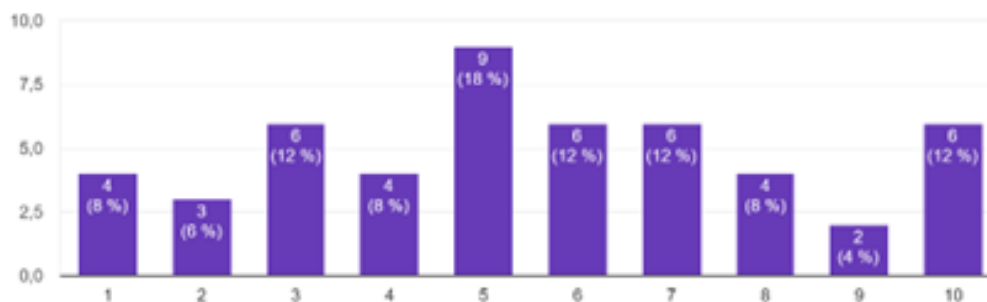

Graf 4 Pomer rodovo citlivých a rodovo necitlivých výrazov vo vybraých článkoch v denníku SME

Dotazníkový prieskum

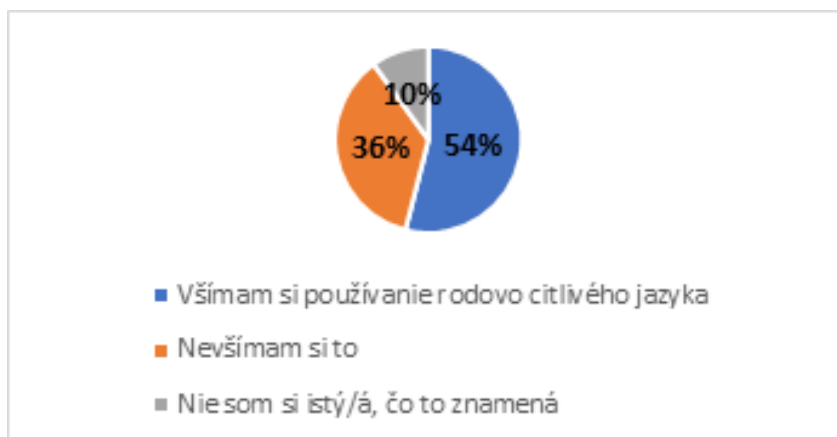
Dotazníkového prieskumu sa zúčastnilo celkovo 50 respondentiek a respondentov, z ktorých 60 % tvorili ženy a 40 % muži. 52 % oslovených tvorili osoby na magisterskom stupni štúdia (38 % boli študenti 1. ročníka, 14 % tvorili ľudia v 2. ročníku); zvyšných 48 % patrilo študentom bakalárskeho stupňa štúdia, pričom 18 % z tohto počtu navštevuje 1. ročník, 16 % 2. ročník a 14 % 3. ročník.

V rámci celkovej výskumnej vzorky, 49 % respondentov vyjadrilo pozitívny postoj k používaniu rodovo inkluzívneho jazyka. V súlade s hypotézou bola pozorovaná signifikantne vyššia dôležitosť danej problematiky u žien v porovnaní s mužmi. Priemerné hodnotenie dôležitosti u mužov dosiahlo 4,3, zatiaľ čo u žien 6,4.

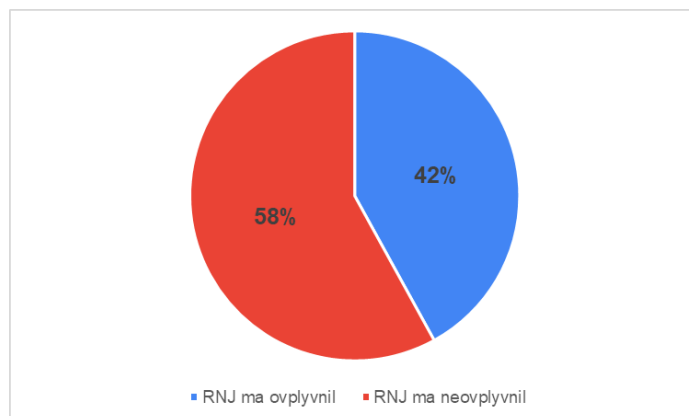
Graf 5 Miera dôležitosti, ktorú respondenti prikladajú používaniu rodovo citlivého jazyka (1 – najmenej, 10 – najviac)

Zistili sme, že 54 % účastníkov a účastníčok prieskumu vníma používanie rodovo neutrálneho jazyka v médiách, pracovných inzerátoch, či na sociálnych sieťach. 36 % respondentov použitie rodovo citlivého jazyka prehlíada a 10% si nie je istých, čo tento spôsob komunikácie znamená.

Graf 6 Vnímanie používania rodovo citlivého jazyka respondentmi

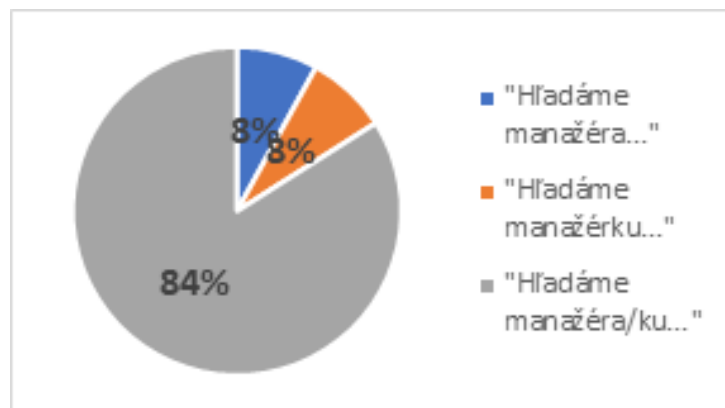
V rámci výskumu sme sa zaujímali aj o to, či aplikácia, prípadne absencia rodovo necitlivého jazyka (RNJ) ovplyvnila respondentov a ak áno, akým spôsobom. V prípade respondentov, ktorých implementácia rodovo necitlivého jazyka ovplyvnila (42 % z celkovej vzorky), sa najväčší počet cítil ovplyvnený pri zvažovaní reakcie na pracovnú ponuku (28 %).

Graf 7 Vplyv rodovo necitlivého jazyka (RNJ) na opýtaných

Rodovo necitlivý jazyk mal negatívny vplyv na 18 % respondentov pri sledovaní médií a 12 % pri komunikácii s hromadnými osloveniami. 6 % respondentov uviedlo, že rodovo necitlivý jazyk v inzeráte im znemožnil posúdiť vhodnosť danej pracovnej ponuky. Ďalších 6 % respondentov rodovo necitlivá formulácia pracovnej ponuky dokonca odradila od reakcie na pracovnú príležitosť. 83 % respondentov, ktorých v prípade pracovných ponúk negatívne ovplyvnil rodovo necitlivý jazyk, boli muži. V prípade respondentiek bol vo zvýšenej frekvencii zaznamenaný pocit diskriminácie v súvislosti s hromadnými e-mailami, či pozvánkami, ktoré aplikovali oslovenia v tvare generického maskulína - túto skúsenosť uviedlo 8 zúčastnených žien (16 % výskumnej vzorky).

V súvislosti s ponukami práce sme monitorovali aj preferencie v pomenovaní profesií, pričom mali respondenti možnosť zvoliť formuláciu v tvare generického maskulína, formuláciu vo výlučne feminínnom tvare alebo rodovo citlivý tvar, ktorý oslovoval obe pohlavia využitím lomky. Až 84 % opýtaných sa rozhodlo pre poslednú z menovaných možností. 8 % respondentov inklinovalo k formulácii povolania v ženskom rode, ďalších 8% označilo názov v tvare generického maskulína. 100 % opýtaných preferujúcich feminínnu tvar boli pritom ženy, zatiaľ čo 100 % opýtaných, ktorí zvolili formuláciu v mužskom rode – generickom maskulíne, boli muži.

Graf 8 Preferencie formulácií názvov profesií v pracovných ponukách

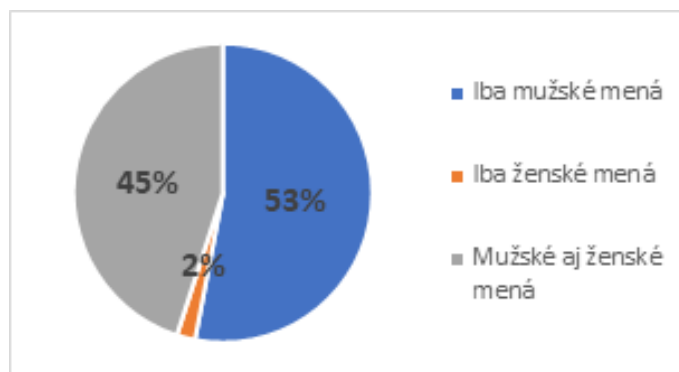
Výskum zahŕňal aj sériu praktických úloh s cieľom zistiť, ako respondenti vnímajú a interpretujú texty obsahujúce generický maskulín. V rámci jednej z nich mali opýtaní identifikovať, ktorého pohlavia sa týka úryvok - doslovný slovenský preklad zákona o branej povinnosti v Českej republike (§ 1, ods. 1 českého zákona 585 z roku 2004), podľa ktorého sa branná povinnosť týka občanov aj občianok Českej republiky (Zítková 2024). Tento fakt však nie je možné z úryvku jednoznačne vyčítať práve pre formulácie v tvare generického maskulína, čo môže byť problémom pre laikov neovládajúcich právny jazyk. O nejednoznačnosti tejto formulácie nás utvrdili aj výsledky výskumu - až 56 % výskumnej vzorky si totiž myslí, že pojem „občan“ v českom zákone o branej povinnosti označuje výlučne občanov-mužov. 42 % respondentov odpovedalo na otázku správne a podľa ďalších 2 % sa táto legislatíva týka iba žien. Z celkového počtu ľudí, ktorí označili odpoveď „muži“, tvoria väčšinu (68 %) ženy.

Graf 9 Pohlavie, ktorého sa podľa opýtaných týka zákon o branej povinnosti v ČR

V ďalšej úlohe bolo od účastníkov prieskumu požadované uviesť ľubovoľný počet mien ľubovoľných hercov alebo herečiek, ktoré si intuitívne predstavili po prečítaní nadpisu novinového článku „Herci sa opäť stretli na červenom koberci“. Analýza odpovedí ukázala, že 53 % respondentov uviedlo výhradne mužské mená, 45 % respondentov uviedlo mená oboch pohlaví a 2 % respondentov uviedlo výhradne ženské mená. Zo všetkých odpovedí uvádzajúcich mená hercov výlučne mužského pohlavia tvorili 29 % odpovede respondentov-mužov. K výlučne mužským hercom inklinovali prevažne ženy - z celkového počtu účastníčok až 61 % uviedlo iba mužské mená. 53 % mužov, naopak, uvádzalo mužské aj ženské mená.

Graf 10 Mená, ktoré si respondenti spájali s titulkom "Herci sa opäť stretli na červenom koberci"

Cieľom poslednej úlohy v našom prieskume bolo odhaliť prípadné disparity vo vnímaní textov, ktoré sú formulované pomocou rodovo citlivého a rodovo necitlivého jazyka. V prípade prvého textu, ktorý bol štylizovaný rodovo nevyvážené, sa priemerná frekvencia pozitívneho afektu pohybovala na hodnote 4, čo indikuje „často“ vyskytujúce sa pozitívne emócie. Priemerná frekvencia negatívneho afektu nadobudla hodnotu 3, čo znamená, že respondenti pri čítaní textu pociťovali „občas“ negatívne emócie. Pri čítaní textu, v ktorom boli využívané rodovo vyvážené formulácie, prejavili opýtaní na základe priemernej frekvencie pozitívneho afektu v hodnote 4 opäť „často“ vyskytujúce sa pozitívne emócie. Priemerná frekvencia negatívneho afektu mala hodnotu 2 – respondenti teda pociťujú negatívne emócie „málokedy“.

Tabuľka 1 Frekvencia pozitívneho a negatívneho afektu respondentov

<i>Štylizácia</i>	<i>Priemerná frekvencia pozitívneho afektu</i>	<i>Priemerná frekvencia pozitívneho afektu slovne</i>	<i>Priemerná frekvencia negatívneho afektu</i>	<i>Priemerná frekvencia negatívneho afektu slovne</i>
Rodovo necitlivá	3,49 (4)	často	2,82 (3)	občas
Rodovo citlivá	4,14 (4)	často	2	málokedy

V závere prieskumu vyjadrilo 64 % oslovených podporu používaniu rodovo vyváženého jazyka a to predovšetkým vo formálnej a oficiálnej komunikácii a v médiách. Dôležitosť prikladali aj používaniu rodovo vyváženého jazyka v pracovných inzerátoch. Myšlienku používania rodovo citlivého jazyka vo svojich odpovediach podporilo 67 % z celkového počtu opýtaných žien, a 50 % opýtaných mužov. 22 % respondentov (20 % opýtaných žien a 25 % opýtaných mužov) sa k tejto problematike nevedelo vyjadriť a 14 % opýtaných (25 % respondentov a 7 % respondentiek) uviedlo, že v otázke rodovo necitlivého jazyka netreba podniknúť žiadne kroky, pričom niektorí jasne zdôraznili irelevantnosť danej témy.

Diskusia

Komparatívna analýza obsahu online mienkotvorných médií z hľadiska rodovej vyváženosti jazyka preukázala, že portál SME dosahuje v tomto ohľade najlepší výsledok spomedzi skúmaných subjektov. V jednom článku prevládala rodovo citlivý jazyk a v jednom prípade bolo ich použitie v rovnováhe. Podobný trend sme zaznamenali aj v prípade Denníka N a Interez, kde v štyroch z piatich článkov dominovali rodovo necitlivé výrazy, zatiaľ čo iba v jednom článku prevládali rodovo citlivé výrazy. Pri Denníku N sme ešte registrovali jeden článok z piatich, ktorý vôbec nepoužil rodovo citlivé výrazy. Portál Refresher News sa vyznačuje najvyššou mierou rodovej nerovnováhy v jazyku spomedzi skúmaných médií. Vo všetkých

analyzovaných článkoch dominoval rodovo necitlivý jazyk a v dvoch prípadoch sa nevyskytol žiadny rodovo citlivý výraz.

Percentuálne sme identifikovali, že zo skúmaných 20 článkov v 80 % dominovali rodovo necitlivé výrazy. Ďalej v 15 % sme evidovali rodovo citlivý jazyk s prevahou. V 5 % článkov sme zaregistrovali vyrovnanosť rodovo citlivého jazyka voči necitlivým výrazom. Z celkového počtu 20 článkov ďalej v 15 % absentovalo akékoľvek rodovo citlivé označenie.

Z našich zistení vyplýva, že rodovo necitlivý jazyk sa v priestore vybraných online mienkotvorných médií objavuje pomerne frekventovane a v značnej miere. Počas našej analýzy sme detegovali, že rodovo necitlivé výrazy boli používané vo vyššej frekvencii pri označeniach povolání (muzikant, učiteľ, lektor, atď.), ale v takmer rovnakej miere aj pri označení osôb s určitým záujmom, zámerom, vzťahom, alebo aj v rôznych prívlastkoch. Okrem toho sme registrovali rodovo necitlivé označenia aj v prípade národností, ako napríklad „Slováci“ či „Európania“.

Výsledky dotazníkového výskumu naznačili viaceré skutočnosti:

1. Medzi študentmi prevláda nízka úroveň porozumenia konceptu rodovo citlivého jazyka. Mnohí študenti tento koncept interpretujú nesprávne. Príčinou tejto skutočnosti je s najväčšou pravdepodobnosťou nedostatok informácií a vzdelania v danej oblasti. Mylné interpretácie konceptu rodovo citlivého jazyka, môžu byť ovplyvnené aj rôznymi politickými a spoločenskými ideológiami. V rámci týchto ideológií sa môže vyskytovať úmyselné aj neúmyselné skresľovanie pojmov a šírenie dezinformácií.
2. **Po explikovaní definície rodovo neutrálneho jazyka viac ako polovica respondentov (54 %) uviedla, že sa s ním stretla alebo sa cítila byť ovplyvnená jeho používaním (42 %).** Viac ako polovica zúčastnených tiež uviedla kroky, ktorými by sa v spoločnosti mohli eliminovať negatívne vplyvy rodovo necitlivého jazyka, čo naznačuje ich záujem o danú tému. Dôležité je taktiež upozorniť na odchýlky v počte respondentov v odpovediach na otázky, či sa cítili byť ovplyvnení použitím alebo nepoužitím rodovo citlivého jazyka, čo naznačuje nerozhodnosť niektorých opýtaných, prípadne ich

neznalosť danej problematiky. Zo zistených skutočností vyplýva, že hoci sa použitie rodovo nevyváženého jazyka dotklo pomerne veľkého počtu jednotlivcov, mnohí z nich zrejme nemali dostatok informácií a vedomostí na to, aby tento jav vedeli identifikovať. Na druhej strane, približne 60 % respondentiek a respondentov uviedlo, že ich rodovo necitlivý jazyk neovplyvnil. Taktiež sa väčšina opýtaných nepoužívaním rodovo citlivého jazyka necíti byť pohoršená.

- 3. Študenti a študentky preferujú pracovné ponuky formulované v rodovo citlivom jazyku alebo také, ktoré ich využitím príslušného rodu priamo zahrňajú.** Hoci podľa lingvistických pravidiel slovenského jazyka označenia v mužskom rode zahrňajú aj ženy, ani jedna účastníčka prieskumu by prvotne nereagovala na pracovnú ponuku, kde je názov profesie uvedený v mužskom rode.
4. Hoci výskumy naznačujú, že pracovné ponuky využívajúce rodovo necitlivý jazyk častejšie diskriminujú ženy, **83 % respondentov, ktorých v prípade pracovných ponúk negatívne ovplyvnil rodovo necitlivý jazyk, boli práve muži.** V prípade respondentiek bol vo vyššej frekvencii zaznamenaný pocit diskriminácie v súvislosti s hromadnými e-mailami či pozvánkami, ktoré využívali oslovenia v tvare generického maskulína - túto skúsenosť uviedlo 8 zúčastnených žien (16 % výskumnej vzorky).
- 5. Použitie generického maskulína na označenie skupiny mužov aj žien bez následnej špecifikácie, že táto skupina zahrňuje obe pohlavia, vedie k nesprávnej interpretácii textov.** Až 56 % osôb z výskumnej vzorky si totiž myslelo, že pojem „občan“ v českom zákone o branej povinnosti označuje výlučne občanov-mužov, hoci v danom kontexte označovalo slovo „občan“ mužov aj ženy.
- 6. Pri pomenovaní skupiny mužov aj žien v tvare generického maskulína si viac ako polovica respondentov intuitívne predstaví iba mužov.** K tomuto tvrdeniu sme dospeli na základe odpovedí, v ktorých vymenovalo mená výlučne mužských hercov 53 % opýtaných. K výlučne „mužskej“ predstave hercov inklinovali prevažne ženy - z celkového počtu účastníčok až 61 % uviedlo iba mužské mená. 53 % mužov, naopak, inklinovalo k uvádzaniu mužských aj ženských žien.

7. Hoci bola priemerná frekvencia pozitívneho afektu pri čítaní textov, ktoré boli formulované rodovo nevyvážené a rodovo vyvážené (takmer) rovnaká, v prípade textu, ktorý bol štylizovaný rodovo neutrálne, bola zaznamenaná nižšia frekvencia negatívneho afektu. Z tohto výsledku môžeme vyvodit', že **pri čítaní textov napísaných rodovo citlivým jazykom pociťujú recipienti a recipientky negatívne emócie menej častejšie oproti textom obsahujúcim rodovo necitlivé formulácie.**

Limity výskumu

Výsledky vykonanej analýzy nemusia odrážať skutočný postoj vybraných mienkotvorných médií k problematike rodovo citlivého jazyka a nie je teda možné ich generalizovať, nakoľko analýza nepokryvala dostatočne veľký počet článkov na to, aby sme dokázali poskytnúť komplexný a presný pohľad na stav danej problematiky. Skúmaná vzorka je príliš malá na to, aby reprezentovala širší trend, prípadne rôznorodosť postojov k rodovo citlivému jazyku vo vybraných médiách. Krátky časový rámec analýzy, ktorý zahŕňa len publikovanie v obmedzenom časovom období, neumožňuje sledovať dlhodobé trendy v používaní rodovo citlivého jazyka v skúmaných médiách.. Napriek uvedeným limitom, táto analýza otvára cestu pre budúci výskum v oblasti rodovo citlivého jazyka v mienkotvorných médiách. Získané poznatky o limitoch analýzy, poslúžia ako reliabilný východiskový bod pre formuláciu výskumných otázok a metodológie pre komplexnejšie a presnejšie štúdie v tejto oblasti.

Záver

Záverom možno konštatovať, že aj napriek postupnému posunu k rodovo citlivejšiemu jazykovému prejavu v spoločnosti niektoré médiá tento trend nereflektujú dostatočne. Je dôležité, aby médiá zohľadňovali rôznorodosť svojich čitateľov a čitateľiek a aktívne participovali na eliminácii rodových stereotypov a diskriminácie v jazykovom prejave.

Z výsledkov dotazníkového prieskumu vyplýva, že hoci si značná časť respondentov rodovo nevyvážený jazyk neuvedomuje alebo ho nevníma ako dôležitý faktor, riešenie spomínaných úloh preukázalo, že v praxi má tento jazykový jav vplyv na vnímanie a kognitívne procesy respondentov. Hoci slovenčina disponuje pevne ukotvenými gramatickými rodmi, čo bráni úplnej eliminácii generického maskulína, výsledky výskumu naznačujú benefity z častejšieho používania rodovo citlivých formulácií. Na základe výskumných zistení sa odporúča širšie používanie rodovo citlivých formulácií v textových a verbálnych prejavoch, a to s cieľom prispieť k inkluzívnejšej a spravodlivejšej komunikácii.

Zoznam použitých zdrojov

BIBLIOTEKA. (2024). Rodovo neutrálny jazyk [online]. BIBLIOTEKA, 2024 Dostupné na: https://www.biblioteka.sk/encyklopedia/index.php?pojem=Rodovo_neutr%C3%A1lny_jazyk .[zobrazené 2024-06-09].

CVIKOVÁ, Jana. (2014). Ako používať rodovo vyvážený jazyk Možnosti, otázky, príklady [online]. [ruzovymodrysvet](http://www.ruzovymodrysvet.sk), 2014 Dostupné na: http://www.ruzovymodrysvet.sk/chillout5_items/1/5/9/9/1599_8a6542.pdf . [zobrazené 2024-06-09].

DŽUKA, Jozef, & DALBERT, Claudia. (2002). Vývoj a overenie validity škál emocionálnej habituálnej subjektívnej pohody (SEHP). *Československá Psychologie: Časopis Pro Psychologickou Teorií a Praxi*, 46(3), 234–250.

EURÓPSKY PARLAMENT. (2018). RODOVO NEUTRÁLNY JAZYK v Európskom parlamente. Online. 2018. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187110/GNL_Guidelines_SK-original.pdf . [zobrazené 2024-06-08].

GEMIUS.(2024). Ranking. [online]. E15, 2024. <https://e-public.gemius.com/sk/rankings/14345>. [zobrazené 2024-06-09]

KELLY, B. Laura. (2024). Draw a Scientist [online]. NSTA, 2024 Dostupné na: <https://www.nsta.org/draw-scientist> . [zobrazené 2024-06-09].

Lassonde, K. A., O'Brien, E. J. (2013). Occupational stereotypes: activation of male bias in a gender-neutral world. Washington, In: Journal of Applied Social Psychology, 2013. ISBN: 15591816

MYSCIENCE. (2024). Included in the thought? New studies on the generic masculine [online]. MYSCIENCE, 2024 Dostupné na: https://www.myscience.de/en/news/2024/mitgemeint_gleich_mitgedacht_neue_studien_zum_generischen_maskulinum-2024-uni-wuerzburg . [zobrazené 2024-06-09].

NEORAL, Jozef. (2022). Potreba rodovo citlivého jazyka [online]. Blog.sme, 2022 Dostupné na: <https://blog.sme.sk/neoral/media/potreba-rodovo-citliveho-jazyka> . [zobrazené 2024-06-09].

o.z. DoSlov. (2021). Zhrnutie: Má slovenčina potenciál byť rodovo neutrálna alebo vyvážená? [online]. DoSlov, 2021 Dostupné na: <https://www.doslov.sk/zhrnutie-ma-slovencina-potencial-byt-rodovo-neutralna-alebo-vy vazena/> . [zobrazené 2024-06-09].

PEKAROVIČOVÁ, Jana. (2024) Lingvodidaktické aspekty rodovo vyváženého/neutrálneho jazyka. Online. 2024. Dostupné z: https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/o_fakulte/rodova_rovnost_fif/lingvodidakticke_aspekty.pdf . [zobrazené 2024-06-08].

PEREZ, C. C., (2021). Neviditeľné ženy. Grada, s. 19 – 23. ISBN 978-80-8090-159-2

RUZOVY A MODRY SVET. (2008). Slovníček pojmov [online]. ruzovymodrysvet, 2008. Dostupné na: <http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/vrchne-menu/slovnicek-pojmov#h7> [zobrazené 2024-06-08].

TERADA, Youki. (2019). 50 Years of Children Drawing Scientists [online]. EDUTOPIA, 2019. Dostupné na: <https://www.edutopia.org/article/50-years-children-drawing-scientists/> . [zobrazené 2024-06-08].

UNITED NATIONS.(2024) Gender-inclusive language. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.un.org/en/gender-inclusive-language/>. [zobrazené 2024-06-08].

URBANCOVÁ, Lujza.(2022) Rodovo vyvážená slovenčina v súčasnej spoločnosti. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2022/02/03.pdf>. [zobrazené 2024-06-08].

YONG, Ed. (2018). What We Learn From 50 Years of Kids Drawing Scientists [online]. theatlantic, 2018 Dostupné na: <https://www.theatlantic.com/science/archive/2018/03/what-we-learn-from-50-years-of-asking-children-to-draw-scientists/556025/> [zobrazené 2024-06-08].

ZÁKONY PRO LIDI. (2004). Zákon č. 585/2004 Sb. [online]. zakonyprolidi, 2004 Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-585> . [zobrazené 2024-06-08].

ZÍTKOVÁ, Pavlína. (2024). Odvody, vojna, zálohy, předurčení: Rozdíly a jak funguje branná povinnost v Česku [online]. E15, 2024. Dostupné na: <https://www.e15.cz/finexpert/servis/odvody-vojna-zalohy-predurceni-rozdily-a-jak-funguje-branna-povinnost-v-cesku-1414151> [zobrazené 2024-06-08].

ZÍTKOVÁ, Pavlína. (2024). Odvody, vojna, zálohy, předurčení: Rozdíly a jak funguje branná povinnost v Česku [online]. E15, 2024. Dostupné na: <https://www.e15.cz/finexpert/servis/odvody-vojna-zalohy-predurceni-rozdily-a-jak-funguje-branna-povinnost-v-cesku-1414151> . [zobrazené 2024-06-09].

Autori

Bc. Michaela Svoreňová

michaela.svorenova@st.fhv.uniza.sk

Fakulta humanitných vied
Žilinská univerzita v Žiline
Univerzitná 8215/1
010 26 Žilina
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Michaela Svoreňová je študentkou študijného programu mediamatika a kultúrne dedičstvo na Fakulte humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline. Okrem toho absolvovala študijné pobyty v oblasti mediálnej komunikácie a marketingu na University of Patras v Grécku a Vysokej škole ekonomickej v Prahe. Od roku 2021 pôsobí ako grafička a moderátorka v študentskom rádiu IRŠ Rapeš.

Bc. Maximilián Betík

maximilian.betik@cga.sk

Fakulta humanitných vied
Žilinská univerzita v Žiline
Univerzitná 8215/1
010 26 Žilina
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Maximilian Betík je diplomovaný špecialista v odbore úžitkovej grafiky a reklamy. Absolvoval štúdium na Katedre mediamatiky a kultúrneho dedičstva na Fakulte humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline, kde v roku 2023 získal titul Bc. v odbore mediálne a komunikačné štúdiá. Pôsobí ako podnikateľ v oblasti marketingu a reklamy a je autorom niekoľkých grafických diel

vystavených v galériách na Slovensku. Dlhodobo pôsobí v marketingovej rade Fakulty humanitných vied UNIZA.

Bc. Denis Baláž

denis.balaz@gmail.com

Fakulta humanitných vied
Žilinská univerzita v Žiline
Univerzitná 8215/1
010 26 Žilina
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Denis Baláž je vyštudovaný grafický dizajnér digitálnych médií. Absolvoval štúdium na Katedre mediamatiky a kultúrneho dedičstva na Fakulte humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline, kde v roku 2023 získal titul Bc. v odbore mediálne a komunikačné štúdiá. V súčasnosti je študentom magisterského stupňa.

Bc. Kristína Kostylovová

kristina.kostylovova@gmail.com

Fakulta humanitných vied
Žilinská univerzita v Žiline
Univerzitná 8215/1
010 26 Žilina
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Kristína Kostylovová je absolventkou na Katedre mediamatiky a kultúrneho dedičstva na Fakulte humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline, kde získala bakalársky titul. Od roku 2021 je členkou študentskej organizácie IRŠ Rapeš, kde pôsobí ako fotografka a moderátorka.

Bc. Ladislav Podstavek

ladislav.podstavek@gmail.com

Fakulta humanitných vied

Žilinská univerzita v Žiline

Univerzitná 8215/1

010 26 Žilina

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Ladislav Podstavek je špecialista v odbore grafiky a dizajnu. Pôsobí v univerzitnom rádiu Rapeš ako moderátor a vedúci grafiky, ktorý prispel k modernizácii vizuálnej identity rádia. Absolvoval štúdium na Fakulte humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline, odbor mediálne a komunikačné štúdiá, z ktorých získal bakalársky titul.

